

Sanna Marinin sote-uudistuksen eteneminen

5.6.2020

Nyt esitelty sote-uudistus on aiempaa selvästi kevyempi riisuttu malli, joka käsittää ainoastaan sosiaali- ja terveystoimen sekä pelastustoimen tehtävien siirtämisen maakuntiin. Muita palveluita ei tässä vaiheessa ole tarkoitus keskittää maakuntiin, mutta sitä ei haluta sulkea pois myöhemmin. Tällä pyritään mahdollistamaan uudistuksen eteneminen eduskuntakäsittelyssä.

Palveluissa päävastuu on julkisella sektorilla, joka toimii palvelujen järjestäjänä ja myös tuottajana. Yksityinen tai kolmas sektori voi täydentää palveluita erikseen määriteltyjen kriteerien mukaan. Jo nähtyjä kokonaisulkoistuksia voidaan tarkastella uudelleen ja tarvittaessa mitätöidä ne.

Uudistuksen tavoitteena on parantaa perustason palveluita ja lisätä yhdenvertaisuutta sekä helpottaa palveluiden saatavuutta. Kustannussäästöjä ei ole asetettu numeraaliseksi tavoitteeksi sellaisenaan, mutta palvelut on tuotettava kustannustehokkaasti ja taloudellisesti.

Sisältö täyttää monelta osin ne vaatimukset, joita JHL on sote-uudistukselta tähän asti edellyttänyt: julkinen sektori vastaa palveluista, ulkoistamisiin tartutaan kovalla kädellä ja palveluiden rahoitus tullaan jatkossa hoitamaan maakuntaverolla. Epäselväksi jää edelleen osittain tukipalveluhenkilöstön tilanne niiden työntekijöiden osalta, joiden tehtävistä vain osa kohdistuu sote-sektorille. JHL jatkaa edelleen vaikuttamista saadakseen mahdollisimman hyvin mukaan vielä täsmennettäviä kohtia. Erityistä huolta JHL tuntee myös kuntiin jäävien palvelujen osalta kuntien verotulojen pienentyessä merkittävästi.

Palvelujen järjestäminen

Palveluista vastaa 22 maakuntaa sekä lisäksi Helsinki omana alueenaan. Myös HUS-maakuntayhtymälle on määriteltyjä omat tehtävät, jotka vastaisivat pitkälti nykyistä tilannetta. Osa sote-palveluista keskitetään suurempiin kokonaisuuksiin yhdelle tai useammalle maakunnalle. Laajasta ympärivuorokautisesta päivystyksestä vastaa 13 maakuntaa. Esityksen lähtiessä lausuntokierrokselle Itä-Savon sairaanhoitopiirin kuntien tilanne on vielä osittain auki.

Pelastustoimesta vastaa 21 sote-maakuntaa ja Helsinki. Pelastuslaitokset voivat jatkossakin hoitaa myös ensihoito- ja ensivastetehtäviä.

HUS-maakuntayhtymästä säädetään laissa erikseen. Uudenmaan erilliskorjausten mukaan HUS:n järjestämistä vastuu koskee mm vaativaa ja yliopistosairaalatehtävän edellyttämää erikoissairaanhoitoa, kiireellistä sairaanhoitoa ja eräitä muita tehtäviä. Lisäksi Uudenmaan

sote-maakunnat ja Helsinki ja HUS laatisivat järjestämissopimuksen niiden sote-palveluiden järjestämisestä, joita ei erikseen laissa ole määritelty

Sote-palvelujen tuottaminen

Sote-maakunnat vastaavat lakisääteisistä tehtävistä ja julkisen vallan käytöstä sekä myös valvoivat palvelujen tuottamista. Jotta maakunnilla olisi riittävä osaaminen ja valmius vastata alueensa sote-palveluiden toteutumisesta myös kriisitilanteissa, on sote-maakunnilla oltava riittävästi omaa palvelutuotantoa.

Varsinaisten sote-palvelujen lisäksi maakunnille siirtyisi opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologi-palvelut. Nämä tuotettaisiin edelleen lähipalveluna tiiviissä yhteistyössä kunnan sivistystoimen kanssa, jotta palvelut olisivat saatavilla lähipalveluna oppilaitoksissa kuten nykyäänkin. Opiskeluhuollon palveluihin esi- ja perusasteella sekä toisella asteella tullaan laatimaan sitova mitoitus.

Ostopalvelut

Päävastuu sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista on sote-maakunnilla, jotka voivat hankkia täydentäviä palveluita yksityisiltä palveluntuottajilta, mikäli se on tarpeellista riittävien palvelujen järjestämiseksi. Yksityinen palveluntuottaja voi myös käyttää alihankkijoita täydentävänä toimintana. Alihankkijan käyttämisestä on sovittava ostopalvelusopimuksessa ja maakunnan on hyväksyttävä myös alihankkija. Palvelujen ostamisesta huolimatta maakunnan on kaikissa tapauksissa pystyttävä huolehtimaan itse palvelujen toteuttamisesta ja ostettujen palvelujen laadun on täytettävä yksityisistä sote-palveluista annetuissa laissa säädetyt kriteerit.

Ostopalveluina ei saa hankkia palveluita, jotka edellyttävä julkisen vallan käyttöä, ellei tästä ole erikseen säädetty muussa lainsäädännössä. Ostopalveluina ei myöskään saa hankkia sosiaalipäivystystä tai terveydenhuollon ympärivuorokautista yhteispäivystystä eikä ensihoidon järjestämistehtäviä.

Palveluiden valvonta

Aluehallintoviranomaiset ja Valvira toimivat maakuntien valvontaviranomaisina. Lisäksi säädetään erikseen maakuntien omavalvonnasta.

Sote-maakuntien on erikseen perusteltava ostopalveluina hankittavat palvelut. Lisäksi maakuntien ulkoistamissuunnitelmia seurataan vuosittain. Jo tehtyjä ulkoistamissopimuksia on mahdollista mitätöidä, mikäli niiden ei katsota täyttävät laissa säädetyt edellytyksiä eikä sopimusta ole mahdollista muuttaa sen mukaiseksi. Sote-maakunnalla ei ole velvollisuutta maksaa sopimukseen liittyviä sopimussakkoja.

Pelastustoimi

Pelastustoimen valtakunnallinen ohjaus vahvistuu ja rahoitus tulee jatkossa valtion budjetista. Näin pystytään varautumaan myös harvinaisempiin tapahtumiin koko maassa. Pelastustoimi säilyy edelleen lähipalveluna ja vastaa edelleen ensihoidosta ja ensivastetehtävistä.

Henkilöstön työnantaja vaihtuu

Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö siirtyy sote-maakuntiin suoraan liikkeenluovutuksella. Samoin siirtyvät pelastustoimen henkilöstö ja opiskeluhuollon kuraattorit ja psykologit. Tukipalvelujen osalta henkilöstö, joiden tehtävistä vähintään puolet kohdistuu siirtyviin tehtäviin, siirtyvät sote-maakuntiin. Muiden osalta ei ole vielä määritelty mitään. Tukipalvelujen osalta on mahdollista muodostaa myös maakuntayhtymä tuottamaan tukipalveluita. Työnantajaksi tulee uusi kuntien ja sote-maakuntien työnantajaorganisaatio.

Rahoitus

Kuntien tuloja ja kustannuksia siirretään maakunnille 19,6 miljardin euron edestä, josta verotuksen osuus noin 13 miljardia.

Osa siirrosta toteutetaan pienentämällä kuntien valtiolta tulevaa rahoitusta ja siirtämällä vastaava määrä sote-maakunnille. Lisäksi kuntien verotuloja pienennetään vähentämällä kunnallisverotusta ja vastaavasti kasvatetaan valtion verotusta. Kokonaisuudessaan verotuksen tasoa ei ole kuitenkaan tarkoitus muuttaa. Kuntien välille voi muodostua hyvinkin suuria eroja. Jotta erot kuntien välillä eivät saata ihmisiä eriarvoiseen asemaan, kuntien talouden muutoksia tuetaan valtionosuusjärjestelmän avulla. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kuntien välillä tasataan taloudellista tilannetta ja kaikista kunnista pidetään huolta.

Syntyvien sote-maakuntien rahoitus saadaan valtiolta sekä osittain asiakas- ja käyttömaksuista. Rahoitus on yleiskatteista ja laskennallisesti sitä jaetaan arvioidun palvelutarpeen ja olosuhteiden perusteella.

Parhailaan valmistellaan maakuntien verotusoikeutta, jolla myöhemmässä vaiheessa vastaan palvelujen rahoituksesta.

Sh-piirien ja erityishuoltopiirien kuntayhtymät siirtyvät maakuntiin varoineen ja velkoineen. Kuntien ja muiden kuntayhtymien sote- ja pelastustoimen käytössä oleva irtain omaisuus, sopimukset ja siirtyvän henkilöstön lomapalkkavelka siirtyvät maakunnille. Maakunta vuokraa kunnilta näiden omistukseen jäävät sote- ja pelastustoimen toimitilat siirtymäkauden ajaksi.

Maakunnan hallinto

Maakunnan toiminnasta säädetään maakuntalaissa, joka vastaa pitkälti kuntalain säännöstöä. Maakuntien toiminnasta vastaa maakuntavaltuusto. Maakunnalle laaditaan strategia, joka määrittää maakunnan toiminnan.

Maakuntien perustamisen jälkeen ennen maakuntavaltuuston toiminnan käynnistymistä toiminnasta vastaa väliaikainen valmisteluelin. Tämän asettamista vastaa kunta tai kuntayhtymä. Valmisteluelimen muodostetaan maakunnalle siirtyviä tehtäviä hoitavien viranomaisten edustajista.

Aikataulu

Hallituksen esitykset ovat lausunnoilla 15.6. – 25.9. Lakiesitykset on tarkoitus saada eduskunnan käsittelyyn joulukuussa 2020 ja lait tulisivat voimaan 2021, jolloin myös väliaikaishallinto nimitettäisiin. Maakuntavaalit on suunniteltu pidettäväksi alkuvuodesta 2022, vastuustojen toimikausi alkaisi maaliskuussa 2022 ja tehtävät siirtyvät sote-maakunnille 1.1.2023.

Lisätietoja:

Päivi Niemi-Laine, puheenjohtaja, paivi.niemi-laine@jhl.fi, puh. 040 702 4772

Sari Bäcklund, erityisasiantuntija, sari.backlund@jhl.fi, puh. 050 377 8894